

IZVOD IZ STUDIJE ZAŠTITE PREDELA IZUZETNIH ODLIKA „VARDENIK”

U skladu sa članom 42. stav 9. Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS”, br. 36/09, 88/10, 91/10 - ispravka, 14/16, 95/18 - dr. zakon i 71/21), Ministarstvo zaštite životne sredine objavljuje izvod iz studije zaštite na osnovu koga će zainteresovana javnost moći da identifikuje u prostoru definisane granice i režim zaštite prirodnog područja III (treće) kategorije, Predeo izuzetnih odlika „Vardenik”.

Predeo izuzetnih odlika „Vardenik” prostire se u jugoistočnoj Srbiji u okviru područja Vlasine i Krajišta, najvećim delom obuhvatajući planinu Vardenik. Planina Vardenik, zajedno sa svojim vrhovima Velikim Strešerom (1876 m) i Malim Strešerom (1757 m) spada u jednu od deset najviših planina Srbije. Šire gledano, predeo Vardenika pripada grupi visokih gromadnih planina Srpsko-makedonske mase od kojih se na jugu odvaja planinski niz prema Besnoj kobili (1913 m), na severu basen Vlasinskog jezera na istoimenoj visoravni koju uokviruju planine Čemernik (1638 m) i Gramada (1721 m). Po administrativno-teritorijalnoj podeli pripada opštini Surdulica, u blizini državne granice sa Bugarskom i graniči se sa opštinom Bosilegrad. Najniža tačka prirodnog dobra je u koritu Masuričke reke na kraju klisure ispred istoimenog sela na 550 m n.v., a najviša tačka je vrh Malog Strešera na 1757 m n.v.

Vardenik je u celini zastrt glinovitim zastiračem, relativno bogat vodom i osunčan, te se listopadne šume penju do 1600 m uz severne i do 1700 m uz južne strane. Sela zasnovana na krčevinama, razbijenog su tipa i penju se do 1300 m uz planinu.

U geološkom kontekstu predeo Vardenika je na kontaktu najprostranije zone najstarijih stena Srbije, kristalastih škriljaca Vlasinskog kompleksa i najvećeg batolita u Srbiji, Surduličkog granodioritskog masiva.

U predeonom smislu Vardenik odgovara planinskoj morfostrukтури koja je značajno izmenjena dugotrajnom denudacijom i rečnom erozijom na sisteme dolina-klisura i erozionih izvorišnih obluka i zaobljenih i po planinskom bilu izduženih planinskih vrhova. Poseban geomorfološki okvir planine čine nedovoljno istražene rudimentarne pojave reliktnog i recentnog periglacialnog reljefa koji je u genetskom odnosu sa ostalim egzogenim agensima na planini (denudacija i fluvijalni proces).

Geografski položaj, geomorfološke i klimatske karakteristike značajno su uticale na sastav biljnog sveta i raspored vegetacije. Izrazitu posebnost i specifičnu lepotu ovom području daju geomorfološki i hidrološki fenomeni, izuzetno raščlanjen reljef sa velikom dinamikom visokih planinskih vrhova. Padine ovih vrhova obrasle su pretežno subalpskom pašnjačkom vegetacijom, kao i šumama subalpske i planinske bukve koje ovde predstavljaju gornju šumsku granicu vegetacije. Takođe, na predmetnom području nalaze se i atraktivne klisure Masuričke i Romanovske reka u koje se ulivaju brojni planinski potoci. Dolinske strane ovih reka su strme i obrasle autohtonim bukovim i kitnjakovim šumama u kojima se primećano javlja veliki broj predstavnika dendroflore. Na prostoru za zaštitu registrovan je i značajan broj endemičnih i reliktnih biljnih vrsta, kao i retkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta. Zbog perifernog položaja u odnosu na gradske i privredne centre zaštićeno prirodno dobro je očuvano i nije u velikom stepenu ugroženo od zagađenja.

Na području Predela izuzetnih odlika „Vardenik” najviše su zastupljene šumske zajednice, dok se na višim nadmorskim visinama javljaju oblici žbunaste i travnate vegetacije. Takođe, na čitavom prostoru izražena je heterogenost tipova staništa, pa se tu može naći veliki broj vlažnih, zamočvarenih i tresavskih staništa koje kriju obilje reliktnih i endemičnih biljnih vrsta.

Vaskularnu floru područja odlikuje impozantna biološka raznovrsnost flore koja se ogleda u prisustvu ukupno 95 familija, sa 260 rodova i 414 biljnih taksona nižeg ranga (na nivou vrsta, podvrsta, varijeteta i formi). Područje predloženo za zaštitu karakteriše i izraženo prisustvo endemičnih taksona (39 vrsta). Na području Vardenika zabeleženo oko 11.13% biljnih vrsta flore Srbije. Od toga se 14.25% flore PIO „Vardenik“ nalazi na Pravilniku o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva („Službeni glasnik RS“, br. 05/2010, 47/2011, 32/2016 i 98/2016), dok skoro 10% flore područja čine endemiti. Takođe, prema istom Pravilniku registrovano je 14 strogo zaštićenih i 45 zaštićenih biljnih vrsta. Na Uredbi o stavljanju pod kontrolu korišćenja i prometa divlje flore i faune („Službeni glasnik RS“, br. 31/2005, 45/2005, 22/2007, 38/2008, 9/2009 i 69/2011) nalazi se 25 biljnih taksona.

Reliktnost flore ogleda se i kroz prisustvo tercijernih vrsta: mečje leske (*Corylus colurna*), kopitnjaka (*Asarum europaeum*), okrugolisne kamenike (*Saxifraga rotundifolia*), klokočiike (*Staphylea pinnata*) i dr., koje su uspele da se očuvaju sve do danas. Takođe, područje karakteriše i izraženo prisustvo endemičnih taksona (39 vrsta), među kojima posebno mesto zauzimaju: balkanska kozja brada (*Tragopogon balcanicum*), planinski šafran (*Crocus veluchensis*), karpatski razlićak (*Centaurea kotschyana*), dugolisna divizma (*Verbascum longifolium*), okruglasta pavenka (*Jasione orbiculata*), paškanat (*Pastinaca hirsute*) i dr. Jedan od subendemita ovog područja jeste i Jankeov ljiljan (*Lilium jankae*) koji je veoma važan zato što se nalazi na listi strogo zaštićenih vrsta flore (Bernske konvencije). Veliki je broj i tipova staništa koja nastanjuju značajne retke i ugrožene biljne vrste, poput rosulje (*Drosera rotundifolia*), koja predstavlja novi nalaz ove vrste za područje lokaliteta „Ravnište-Golemi stan“.

Floristički sastav Predela izuzetnih odlika „Vardenik“ predstavljen je sa 54 biljne vrste drveća i žbunja, od kojih se na spisku „TBFRA 2000“ nalazi 13 vrsta. Od tog broja, jedna je reliktna vrsta - mečja leska (*Corylus colurna* L.), dok su ostale kategorisane kao retke i ugrožene vrste: breza (*Betula pendula* Roth), crna jova (*Alnus glutinosa* Gaertn.), javor mleč (*Acer platanoides* L.), poljski brest (*Ulmus minor* Miller), brdski brest (*Ulmus montana* With.), divlja trešnja (*Prunus avium* L.), divlja jabuka (*Malus silvestris* L.), divlja kruška (*Pyrus pyracarpa* Borkh), jasika (*Populus tremula* L.), beli jasen (*Fraxinus excelsior* L.), jarebika (*Sorbus aucuparia* L.) i brekinja (*Sorbus torminalis* (L.)Cr.). Ovo predstavlja značajnu vrednost sa aspekta biodiverziteta i možemo konstatovati da je stanje šuma po zastupljenosti vrsta drveća na Vardeniku blisko prirodnom potencijalu.

U vegetacijskom smislu, na Vardeniku je najzastupljenija autohtona planinska šuma bukve tipa *Fagetum moesiaca montanum*. U vertikalnom rasporedu vegetacije izdvajaju se brdski (do 1100 m), planinski (1100-1400 m), predalpski (1400-1800 m) i podalpski pojas šuma (1800-1950 m). U nižim delovima planine gde je srednja temperatura viša, a količina padavina nešto manja javljaju se kserotermne klimatogene zajednice hrastova, pre svega, sladuna i cera. Na većim nadmorskim visinama klima je svežija i navedene hrastove šume smenjuju mezofilnije varijante hrastovih šuma (cer, kitnjak i grab, kitnjak). Severne strane ekspanzije, kao i prostori sa uvalama imaju dosta vlage u zemljištu i vazduhu, a manje toplote i na ovim prostorima javljaju se mezofilne bukove šume.

Na osnovu dosadašnjih istraživanja na području PIO „Vardenik“ registrovano je ukupno 96 vrsta dnevnih leptira. Najznačajniji je svakako nalaz kavkaskog žutača, koji je u Srbiji predstavljen balkanskom endemičnom podvrstom *Colias caucasica balcanica*.

U vodama ovog područja, zastupljen je autohtoni genofond riba, sa dve (2) zaštićene vrste: potočna pastrmka i potočna mrena/krkuš. Prisustvo potočne pastrmke (*Salmo trutta*) ukazuje na činjenicu da i pored značajnih promena hidrološkog i morfološkog karaktera vodotoka, ovaj prostor zadržava potencijal očuvanja autohtonog genofonda riba. Pored toga, gornji delovi Masuričke i Romanovske reke sa nalazima mladi potočne pastrmke predstavljaju prirodna plodišta, odnosno posebna staništa riba.

Na prostoru Vardenika zabeleženo je ukupno 13 vrsta herpeto i batrahofaune, od toga 7 vrsta vodozemaca i 6 vrsta gmizavaca. Među evidentiranim vrstama na području predloženom za zaštitu konstatovano je šest (6) strogo zaštićenih vrsta vodozemaca i gmizavaca: šareni daždevnjak (*Salamandra salamandra*), žutotrbi mukač (*Bombina variegata*), krastave žabe (*Bufo sp.*), gatalinka (*Hyla arborea*), zelene žabe (*Rana sp.*) i planinski gušter (*Zootoca vivipara*), dok je velika zelena žaba (*Pelophylax ridibundus*) u statusu zaštićenih divljih vrsta prema Pravilniku.

Raznovrsnost faune ptica PIO „Vardenik” se ogleda u prisustvu preko 112 vrsta, što predstavlja 32% registrovane faune ptica Srbije. Od tog broja 102 vrste su gnezdarice. Grupi prioritetnih vrsta za zaštitu u Evropi (SPEC - Species of European Concern, Birdlife International, 2004) pripada 34 vrste, dok se 20 vrsta nalazi u aneksu I Direktive o pticama (209/147/EC). Ukupan broj strogo zaštićenih vrsta ptica je 98, dok je 13 vrsta zaštićeno prema Pravilniku o proglašenju i zaštiti strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrsta biljaka, životinja i gljiva. Po značaju se ističe planinski detlić (*Dendrocopos leucotos*), koji je u statusu strogo zaštićena vrsta, a stanovnik je starih nenegovanih bukovih šuma sa sporim ciklusom prirodne obnove i dosta starih, umirućih stabala.

Na teritoriji budućeg prirodnog dobra PIO „Vardenik”, utvrđeno je postojanje vrednog graditeljskog nasleđa. Područje karakterišu kako delimično očuvani objekti varoške i ruralne arhitekture tako i brojni arheološki lokaliteti koji svedoče o kontinuitetu nastanjivanja stanovništva. Za veći broj registrovanih arheoloških lokaliteta smatra se da su nastala u doba Rimljana, za čije je vreme vladavine ovaj prostor doživio najveći razvoj.

Imajući u vidu ovako definisan prostor, postojeće stanje na terenu, ciljeve zaštite i postojeću zakonsku regulativu, ocenjeno je da područje planine Vardenik ispunjava sve neophodne uslove za zaštitu kao Predeo izuzetnih odlika „Vardenik”. Ukupna površina zaštićenog područja iznosi 11.012,04 ha. Prema Pravilniku o kriterijumima vrednovanja i postupku kategorizacije zaštićenih područja („Službeni glasnik RS”, broj 97/15), Predeo izuzetnih odlika „Vardenik”, svrstava se u III (treću) kategoriju-zaštićeno područje od lokalnog značaja.

GRANICE ZAŠTIĆENOG PODRUČJA

Prema podacima Republičkog geodetskog zavoda u državnom vlasništvu se nalazi 6.756,94 ha (61,36%) površine zaštićenog područja. Manji deo površine, 4.255,10 ha (38,64%) je u privatnom vlasništvu. Po administrativno-teritorijalnoj podeli pripada opštini Surdulica, u blizini državne granice sa Bugarskom i graniči se sa opštinom Bosilegrad.

Predeo izuzetnih odlika „Vardenik” obuhvata teritoriju deset katastarskih opština: Vlasina Okruglica, Topli Do, Topli Dol, Novo Selo, Masurica, Donje Romanovce, Gornje Romanovce, Vučadelce, Bitvrda i Čurkovic. Od toga se tri katastarske opštine u celosti nalaze na zaštićenom području, i to: Topli Do, Vučadelce i Gornje Romanovce. Ostalih sedam katastarskih opština se samo delom svoje površine nalaze u obuhvatu zaštićenog područja.

Opis granica

Granica predela izuzetnih odlika „Vardenik” počinje u najsevernijoj tački dobra u K.O. Bitvrda na četvoromedi parcela 5768, 860, 859 i 29/1 odakle u pravcu istoka prati severnu granicu parcele 29/1, a zatim skreće na jug istočnim granicama parcela 29/1, 46, 29/1, 853, 846, 841, 840, 839, 837, 836, 830, 827, 825, 822, 819, 790, 3111, 3112, 3118, 3119 i 3120 do tromede parcela 3120, 3121, i 5769 odakle u pravcu juga prati zapadne granice parcela 5769, 5767 i 5776 do

tromeđe parcela 5776, 5767 i 3205 iz koje seče parcelu 5767 u pravcu tromeđe parcela 5767, 3518 i 3519, odakle u pravcu juga i istoka prati istočne i severne granice parcela 3518, 3520, 3556, 3741 i 3556 do tromeđe parcela 3556, 3740 i 5777. Od te tromeđe granica seče parcelu 5777 u pravcu tromeđe parcela 5777, 3696 i 3698 i u pravcu istoka nastavlja južnim granicama parcela 5777 i 5781, skreće na jug zapadnom granicom parcele 5783 do tačke na međi parcela 3650 i 5783 sa koordinatama $Y = 7\ 604\ 204,29$ i $X = 4\ 728\ 071,24$ iz koje seče parcelu 5783 u pravcu tromeđe parcela 5783, 4133 i 4140, odakle u pravcu istoka prati severnu granicu parcele 4140, a zatim nastavlja severnom i istočnom granicom 4185, zatim skreće na istok prateći severne granice parcela 5753, 5755, 5762, 5724, 5710, 5722, 5706, 5705 i 5436/2 do tromeđe parcela 4614, 5436 i 5782 iz koje seče parcelu 5782 u pravcu tromeđe parcela 5782, 4616 i 4617. Od te tromeđe granica u pravcu severoistoka prati severozapadne granice parcela 4617, 4618, 4619, 4620, 4624, 4626, 4629, 4630, 4631, 4684, 4685, 4690, 4691, 4692, 4693, 4694 i 4695, skreće na sever zapadnim granicama parcela 4760, 4761, 5241/1 i 5238 do tromeđe parcela 5238, 4793 i 5780 od koje u pravcu istoka prati severne granice parcela 5238, 5241/1, 5243, 5242, 5243 i 5241/1 do granice K.O. Bitvrdi i K.O. Vlasina Okruglica, a zatim istim pravcem prati granice K.O. Bitvrdi i K.O. Vlasina Okruglica i K.O. Vlasina Okruglica i K.O. Vlasina Rid do tromeđe parcela 13967 u K.O. Vlasina Rid i 9144 i 305 u K.O. Vlasina Okruglica. Od te tromeđe granica u pravcu juga kroz K.O. Vlasina Okruglica prati istočnu granicu parcele 9144 do raskrsnice kod hotela „Promaja“, odnosno do najjužnije tačke parcele 3234 iz koje seče parcelu 9144 u pravcu tromeđe parcela 9144, 3339/4 i 9153 od koje u pravcu juga i jugoistoka prati istočne i jugoistočne granice parcela 9153, 9154, 7574, 7583, 7584, 7585, 7601, 7602, 7614, 7615, 7618, 7619, 9154, 7261/2 i 7261/1 do granice K.O. Vlasina Okruglica i K.O. Topli Do, tj. do četvoromeđe parcela 7261/1, 7263 i 7264 u K.O. Vlasina Okruglica i 521 u K.O. Topli Do odakle nastavlja granicom K.O. Vlasina Okruglica i K.O. Topli Do do tromeđe granica K.O. Vlasina Okruglica, K.O. Topli Do i K.O. Topli Dol gde skreće na istok granicom K.O. Vlasina Okruglica i K.O. Topli Dol do tromeđe parcela 28 i 29 u K.O. Topli Dol i 9167 u K.O. Vlasina Okruglica. Od te tromeđe kroz K.O. Topli Dol u pravcu juga prati istočne granice parcela 29 i 30 do tromeđe parcela 30, 34 i 7567 gde seče parcelu 7567 u pravcu tromeđe parcela 7567, 1478 i 1480, a zatim skreće na zapad južnom granicom parcele 7567 i jugoistočnom granicom parcele 1512 do četvoromeđe parcela 1512, 1544 i 7569/1 u K.O. Topli Dol i 3147 u K.O. Topli Do. Od te četvoromeđe granica kroz K.O. Topli Dol u pravcu juga prati istočne granice parcela 1557, 1561, 1558 i 1721, skreće na istok severnim granicama parcela 1719, 1718, 1717, 1730, 1728, 1727, 1751, 1749, 1748, 1747, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775 i 1776, a zatim skreće na jug prateći istočne granice parcela 1777, 1778, 1779, 1887, 1888, 1889, 1893, 1912, 1913, 1915, 1883 i 1881 do tromeđe parcela 1881, 1880 i 7563/1. Od te tromeđe granica seče parcelu 7563/1 u pravcu tromeđe parcela 7563/1, 1919 i 1920 i u pravcu istoka prati severne granice parcela 1919, 1922, 2051, 2091, 2092, 2095, 2109, 2110, 2111, 2113, 2114, 2115, 3220, 3219, 3214, 3215, 3233, 3232, 3230 i 3235 do tromeđe parcela 3235, 3236 i 6036/1 odakle seče parcelu 6036/1 u pravcu tromeđe parcela 6036/1, 5348 i 5347 iz koje u pravcu juga prati istočne granice parcela 5348, 5363, 5361, 5360, 5356, 5355, 5351, 5352, 5995, 5996, 5998, 5999, 6000, 6003, 6006, 6008, 6009, 6010, 6011, 6021, 6022, 5936, 5937, 5938, 5939, 5922, 5923 i 6036/1 do tromeđe parcela 6036/1, 5916 i 7584, seče parcelu 7584 u pravcu tromeđe parcela 7584, 6073 i 7585 i nastavlja u pravcu jugozapada jugoistočnim granicama parcela 6073, 5911, 5889/1, 5889/3, 5894, 6093, 6097, 6098, 6099, 6100, 6108, 6112/2, 6112/1, 6123, 6121, 6118 i 6117 do tromeđe parcela 6073, 6117 i 6119 koja se nalazi na međi K.O. Topli Dol u opštini Srdulica i K.O. Donja Ržana u opštini Bosilegrad. Od te tačke granica u pravcu zapada prati granice K.O. Topli Dol i K.O. Donja Ržana, K.O. Topli Dol i K.O. Gornja Ržana, K.O. Topli Do i K.O. Gornja Ržana i K.O. Novo Selo i K.O. Topli Do do tromeđe K.O. Topli Do, K.O. Gornje Romanovce i K.O. Novo Selo iz koje u pravcu zapada prati granicu K.O. Gornje Romanovce i K.O. Novo Selo do tromeđe parcela 11/1 i 73 u K.O. Novo Selo i 3979 u K.O. Gornje Romanovce.

Od te tromede granica u pravcu juga prati istočne granice parcela 11/1, 62, 11/1, 63 i 11/1 do najjužnije tačke na medi parcela 11/1 i 67/1 sa koordinatama $Y = 7\ 603\ 596,65$ i $X = 4\ 719\ 323,88$ iz koje seče parcelu 11/1 u pravcu tromede parcela 11/1, 1802 i 1863 a zatim skreće na zapad južnim granicama parcela 11/1, 66, 11/1, 1750 i 1749 do tromede parcela 1749, 1748 i 8906/4 iz koje seče parcelu 8906/4 u pravcu tromede parcela 8906/4, 2829 i 2801. Od te tromede granica u pravcu juga i jugozapada prati istočne i jugoistočne granice parcela 2829, 2837, 2836, 2837, 2827, 2837, 2824, 2823, 2822, 2838, 2897, 2906, 2905, 2911, 2909, 2912, 2920 i 2922/2, skreće na zapad južnim granicama parcela 3499, 3535, 3498, 3535, 3511, 3510, 3503, 11/1, 50, 11/1, 49, 11/1, 1702, 1701, 1680, 1677, 11/1, 48, 11/1, 47, 11/1, 41 i 11/1 do tromede parcela 11/1, 1546 i 8909 iz koje seče parcelu 8909 u pravcu tromede parcela 8909, 1641/1 i 148. Od te tromede granica u pravcu juga, zatim i severozapada prati istočne i jugozapadne granice parcela 164/1, 164/3, 148, 165, 166, 148, 163, 148, 167, 162, 148, 161, 148, 159 i 148 do četvoromede parcela 148 i 8900 u K.O. Novo Selo i 4236 i 4274 u K.O. Masurica, što je i granica navedenih katastarskih opština. U K.O. Masurica granica u pravcu severa prati zapadnu granicu parcele 4236 do tromede parcela 4236, 3960 i 4249 iz koje seče parcele 4249 i 4265 u pravcu tromede parcela 4265, 4026 i 3962 odakle skreće na jugoistok severoistočnom granicom parcele 4265 do tromede parcela 4265, 4028 i 4216/1, a zatim u pravcu severoistoka prati severozapadne granice parcela 4216/1, 4035, 4036, 4216/1 i 4063 i zapadnu granicu parcele 4216/1 do četvoromede parcela 4216/1, 2383, 2384 i 4253. Od te četvoromede granica u pravcu istoka prati južnu granicu parcele 4253 do najjužnije tačke te parcele sa koordinatama $Y = 7\ 596\ 700,79$ i $X = 4\ 725\ 784,53$ iz koje seče parcelu 4216/1 u pravcu najjužnije tačke parcele 4216/3 sa koordinatama $Y = 7\ 596\ 858,40$ i $X = 4\ 725\ 721,20$ od koje u pravcu istoka nastavlja severnom granicom parcele 4216/1 do granice K.O. Masurica i K.O. Donje Romanovce, odnosno do četvoromede parcela 4216/1 u K.O. Masurica i 964, 967 i 1002 u K.O. Donje Romanovce. Od te četvoromede kroz K.O. Donje Romanovce granica prati severne granice parcela 964 i 963 do tačke na medi parcela 964 i 1109/1 sa koordinatama $Y = 7\ 598\ 057,04$ i $X = 4\ 725\ 958,79$ iz koje seče parcele 1109/1 i 1117 do tromede parcela 1117 u K.O. Donje Romanovce i 2056 i 2059/1 u K.O. Gornje Romanovce, što je i granica navedenih katastarski opština. Dalje granica prati, u pravcu severoistoka, granicu K.O. Donje Romanovce i K.O. Gornje Romanovce i K.O. Gornje Romanovce i K.O. Čurkovića do tromede parcela 71 u K.O. Gornje Romanovce i 1366 i 1515 u K.O. Čurkovića odakle u pravcu severa prati istočne granice parcela 1366 i 1518, a zatim i zapadne granice parcela 342, 340, 339, 343, 346 i 347 do granice K.O. Čurkovića i K.O. Kijevac koju dalje prati u pravcu istoka do tromede K.O. Kijevac, K.O. Čurkovića i K.O. Bitvrda. Od te tromede kroz K.O. Bitvrda granica u pravcu severa prati zapadne granice parcela 5765, 3349, 3348, 5778, 5764, 29/1, 29/2 i 29/1 do početne tačke opisa granice PIO „Vardenik“.

Opis granica režima zaštite

Na području Predela izuzetnih odlika „Vardenik“ izdvojene su posebne prostorne celine sa režimima zaštite II i III stepena, u skladu sa prirodnim i stvorenim vrednostima, antropogenim uticajima, potrebnim merama za sprovođenje zaštite i očuvanja, kao i mogućnostima korišćenja i razvoja.

Područja pod režimom zaštite II stepena zauzimaju ukupnu površinu od 955,59 ha (8,68% ukupno zaštićene površine) i nalaze se na dve izolovane lokacije unutar prirodnog dobra sa najvrednijim i najočuvanijim prirodnim vrednostima i specifičnostima područja. Lokaliteti koji se nalaze u ovom režimu zaštite označeni su kao: „Dolina Masuričke reke“ i „Dolina Romanovske reke“.

Režim II stepena zaštite

Popis katastarskih parcela II stepena zaštite:

1. Lokalitet „Dolina Masuričke reke“

K.O. Novo Selo : 11/1 (deo), 32, 35, 36, 37, 38, 39, 55, 144 i 8890 (deo).

2. Lokalitet „Dolina Romanovske reke“

K.O. Novo Selo : 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11/1 (deo), 78, 79, 80 (deo), 90, 8895/1, 8895/2 (deo), 8894 i 8889.

K.O. Gornje Romanovce : 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524/1, 2524/2, 2524/3, 3987/2, 3987/3, 3988, 3989, 3990, 3991/1 (deo), 3991/2, 4244, 4245, 4451, 4460 (deo) i 4463.

Opis granica lokaliteta: počinje u najsevernijoj tački lokaliteta, u K.O. Novo Selo na tromedi parcela 31, 29 i 32 odakle u pravcu istoka prati severnu granicu parcele 32 do njene najistočnije tačke sa koordinatama Y = 7 599 284,38 i X = 4 722 219,15 iz koje seče parcelu 11/1 u pravcu tačke na medi parcela 11/1 i 8897 sa koordinatama Y = 7 599 363,64 i X = 4 721 615,27 i dalje u pravcu jugoistoka prati jugozapadnu granicu parcele 8897 do tačke na medi parcela 8897 i 11/1 sa koordinatama Y = 7 600 192,30 i X = 4 721 149,75 iz koje seče parcelu 11/1 u pravcu tromede parcela 11/1, 8897 i 38. Od te tromede granica u pravcu jugoistoka prati jugozapadnu granicu parcele 8897 do tačke na medi parcela 8897 i 11/1 sa koordinatama Y = 7 601 264,17 i X = 4 720 305,37 iz koje seče parcelu 11/1 u pravcu tačke na medi parcela 11/1 i 55 sa koordinatama Y = 7 601 637,56 i X = 4 719 855,73 odakle istim pravcem prati severoistočnu granicu parcele 55 do tačke sa koordinatama Y = 7 601 789,47 i X = 4 719 715,69. Od te tačke granica u pravcu juga seče parcelu 11/1 u pravcu najsevernije tačke parcele 54 sa koordinatama Y = 7 601 705,16 i X = 4 719 276,24, zatim prati severnu granicu parcele 54 do tačke sa koordinatama Y = 7 601 463,46 i X = 4 719 173,48 iz koje seče parcelu 11/1 do tačke na medi parcela 11/1 i 8890 sa koordinatama Y = 7 599 739,36 i X = 4 719 877,75. Iz te tačke u pravcu severozapada granica prati jugozapadnu granicu parcele 8890 do tromede parcela 8890, 146/3 i 8899 iz koje seče parcelu 8890 u pravcu tačke na medi parcela 8890 i 11/1 sa koordinatama Y = 7 598 551,70 i X = 4 721 055,55 od koje granica istim pravcem produžava jugozapadnom granicom parcele 11/1 do tromede parcela 11/1, 31 i 32 iz koje zapadnom granicom parcele 32 stiže do početne tačke opisa lokaliteta.

Lokalitet se nalazi na teritoriji K.O. Novo Selo: 11/1 (deo), 32, 35, 36, 37, 38, 39, 55, 144 i 8890 (deo).

U sastav lokaliteta „Dolina Masuričke reke“ nalaze se sledeća šumska odeljenja i odseci: G.J. „Vardenik“ 58/a, 58/b, 59/a, 59/b, 60/a, 60/b, 60/s, 60/d, 60/1, 61/a, 61/b, 61/c, 61/d, 61/e, 62/a, 62/b; 62/1, 63/a, 63/b, 63/s, 63/1, 63/2, 63/3, 64/a, 64/b, 64/s, 64/1, 64/2, 64/3, 64/4, 65/a, 65/b, 65/1, 65/2, 66/a, 66/b, 66/s, 66/1, 66/2, 66/3, 69/b, 69/s, 69/1, 70/a, 70/b, 70/s, 70/e, 70/1, 71/a, 71/b, 71/s, 71/d, 72/a, 72/b, 72/s, 73/a, 73/b, 73/s, 84/a, 84/b; 85/a, 85/b, 85/s, 85/d, 85/1 i 85/2.

2. Lokalitet „Dolina Romanovske reke“

Opis granica lokaliteta: počinje na tromedi katastarskih opština Gornje Romanovce, Donje Romanovce i Novo Selo odakle u pravcu istoka prati granicu K.O. Gornje Romanovce i K.O. Novo Selo do tromede parcela 8894, 2508 i 2511 u K.O. Gornje Romanovce iz koje skreće na sever zapadnom granicom parcele 2511, a zatim u pravcu istoka severnim granicama parcela 2511, 2510, 2511, 2509, 2511, 2512, 2511, 2513, 2511, 2517, 2511, 2518, 2511, 2522, 2511, 2523, 2511, 4451 i 4245 do tačke sa koordinatama Y = 7 602 289,17 i X = 4 723 359,40 iz koje seče parcelu 4460 u pravcu tromede parcela 4205/4, 4460 i 3991/1 i dalje u pravcu istoka i juga prati severne i istočne granice parcela 3991/1, 3987/3 3991/2 i 3991/1 do tromede parcela 3991/1, 4447 i 4446 od koje seče parcelu 3991/1 u pravcu najsevernije medne tačke parcele 4448, a zatim zapadnom granicom

parcela 4448 i 4450 nastavlja do tromede parcela 4450, 4449 i 3991/1. Od te tromede granica seče parcelu 3991/1 u pravcu najistočnije tačke parcele 4463 sa koordinatama Y = 7 603 704,10 i X = 4 721 970,80 i nastavlja do granice K.O. Gornje Romanovce i K.O. Novo Selo koju u pravcu zapada prati do tromede parcela 4451 u K.O. Gornje Romanovce i 79 i 8896/2 u K.O. Novo Selo. U K.O. Novo Selo granica u pravcu zapada prati južne granice parcele 79, 90,78 i 80 do najsevernije tačke parcele 87 sa koordinatama Y = 7 601 640,60 i X = 4 723 114,29 iz koje seče parcele 80 i 8895/2 u pravcu tačke na međi parcele 80 i 11/1 sa koordinatama Y = 7 601 521,65 i X = 4 723 462,70 od koje seče parcelu 11/1 u pravcu najistočnije tačke parcele 12 sa koordinatama Y = 7 601 111,53 i X = 4 723 825,82. Od te tačke granica prati severnu granicu parcele 12 do tačke sa koordinatama Y = 7 600 993,69 i X = 4 723 846,91 odakle seče parcelu 11/1 do najistočnije tačke parcele 14 sa koordinatama Y = 7 600 587,48 i X = 4 723 667,77 iz koje u pravcu zapada prati južnu i zapadnu granicu parcele 11/1 do početne tačke opisa granice lokaliteta.

Lokalitet se nalazi na teritoriji: K.O. Novo Selo: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11/1 (deo), 78, 79, 80 (deo), 90, 8895/1, 8895/2 (deo), 8894, 8889 i K.O. Gornje Romanovce: 2509, 2510, 2511, 2512, 2513, 2516, 2517, 2518, 2519, 2520, 2521, 2522, 2523, 2524/1, 2524/2, 2524/3, 3987/2, 3987/3, 3988, 3989, 3990, 3991/1 (deo), 3991/2, 4244, 4245, 4451, 4460 (deo) i 4463.

U sastav lokaliteta „Dolina Romanovske reke“ ulaze sledeća šumska odeljenja i odseci: G.J. „Vardenik“: 4/a, 4/b, 4/1, 4/2, 4/3, 4/4, 4/5, 4/6, 4/7, 4/8; 6/a, 6/b, 6/1, 6/2, 6/3, 7/a, 8/a, 10/a, 10/b, 11/a, 11/b, 11/s, 11/1, 11/2, 12/a, 12/b, 12/s, 12/d, 12/1, 13/a, 13/b, 13/s, 13/1, 14/s, 19/a, 19/1, 19/2, 19/3, 20/a, 20/b, 20/1, 21/a, 21/b, 21/s, 21/1, 22/a, 22/b, 22/1, 23/a, 23/b, 23/1, 24/a, 24/b, 24/1, 25/a, 25/b, 25/s, 25/1 i 25/2.

Režim III stepena zaštite

Područje pod režimom zaštite III stepena zauzima ukupnu površinu od 10.056,45 ha (91,32%) i obuhvata teritoriju Predela izuzetnih odlika „Vardenik“ koja nije pod režimom zaštite II stepena.

REŽIMI ZAŠTITE

Da bi se zaštitile temeljne vrednosti, osim zabrana i ograničenja propisanih odredbama Zakona o zaštiti prirode („Službeni glasnik RS“, br. 36/09, 88/10, 91/2010 - ispravka, 14/2016, 95/2018 - drugi zakon i 71/2021) i Uredbom o režimima zaštite („Službeni glasnik RS“, br. 31/12), na prostoru režima II (drugog) stepena zaštite, sprovode se specifične mere koje se ogledaju kroz sledeće zabrane i ograničenja:

Mere u režimu zaštite II (drugog) stepena

Zabranjuje se:

- izmena morfologije terena, odnosno izvođenje svih aktivnosti koje mogu dovesti do narušavanja potencijalnih objekata i elemenata geonasleda, geomorfoloških i hidroloških karakteristika područja;
- formiranje pozajmišta ili otvaranje kamenoloma;□
- izgradnja hidrotehničkih objekata (brana-akumulacija, mini hidroelektrana, ribnjaka i drugo), pregrađivanje i regulacija vodotoka;

- promena namene vodnog zemljišta;
- izgradnja septičkih jama propusnog tipa i svako ispuštanje otpadnih i osočnih voda u vodotok i zemljište;
- kretanje i parkiranje motornih vozila izvan puteva, osim u vreme šumarskih radova, obavljanja poljoprivredne delatnosti i u druge posebno utvrđene službene svrhe;
- loženje vatre, osim na mestima određenim za tu namenu;
- isušivanje vlažnih livada i paljenja suvih travnatih staništa i strnjike;
- prenamena površina na kojima se nalaze vlažna staništa, kao i bilo kakvi zahvati na njima;
- čista seča, koja nije planirana kao redovan vid obnavljanja šuma osim u slučajevima propisanim Zakonom;
- postavljanje (ukucavanje) tabli i drugih obaveštenja na stablima;
- uklanjanje autohtone vegetacije;
- uznemiravanje faune i sakupljanje jaja;
- sakupljanje odraslih primeraka leptira i njihovih razvojnih stadijuma, izuzev u naučno-istraživačke svrhe;
- eksploatacija i uništavanje strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrste biljaka i životinja i njihovih staništa, čije je prisustvo utvrđeno istraživanjima područja;
- sve radnje i aktivnosti kojima se ugrožava fauna riba i remeti njihov mrest, rast, ishrana i kretanje;
- uništavanje gnezda ptica i obavljanje aktivnosti koje dovode do uznemiravanja ptica (poput uklanjanja žbunaste vegetacije) u periodu razmnožavanja (15. mart - 15. avgust), prvenstveno se odnosi na strogo zaštićene vrste, i to: planinski detlić (*Dendrocopos leucotos*), leštarku (*Bonasa bonasia*), malu muharicu (*Ficedula parva*) i istočnu šarenu muharicu (*Ficedula semitorquata*).
-
- **Ograničava se:**
- kaptiranje izvora radi odvođenja vode, osim onih za potrebe snabdevanja domaćinstava;
- na sprovođenje odgovarajućih mera protivpožarne i protiverozione zaštite;
- obavljanje aktivnosti na održavanju, sanaciji, adaptaciji i rekonstrukciji u postojećim koridorima elektroenergetske infrastrukture;
- na radove i aktivnosti za rekonstrukciju postojećih objekata šumskih i poljoprivrednih gazdinstava na objekte u tradicionalnom stilu za potrebe zaštite i prezentacije prirodnih vrednosti, kao i razvoja kulturnog, seoskog i ekoturizma;
- postavljanje visokih antenskih postrojenja radio i televizijskih predajnika i predajnika mobilne telefonije, tako da ne narušava vizuelni integritet prostora;
- izgradnja podzemnih infrastrukturnih vodova;
- način obrade i korišćenja zemljišta na tradicionalne načine i ručno košenje livada košarica, uz moguću upotrebu mehanizacije sa obaveznom dodatnom opremom u vidu plašilica za ptice;
- poseta u obrazovne, rekreativne i opštekulturne svrhe;
- uređenje pešačkih i planinarskih staza uz krajrečnu vegetaciju u klisurama reka, uz očuvanje autohtone žbunaste vegetacije i niskog rastinja, shodno orografiji terena i omogućavanju nesmetanog prolaza duž dolina reka;
- uređenje pešačkih i planinarskih staza visokoplaninskog i grebenskog dela područja, na način da prati greben, shodno orografiji terena, uz očuvanje autohtone vegetacije i niskog rastinja;
- izvođenje hitnih i neophodnih sanacionih šumarskih radova u skladu sa Zakonom;

- pomaganje prirodnom podmlađivanju putem uklanjanja podrasta prilikom izvođenja oplodnog seka ili kombinovanog pripremno-oplodnog seka, u zavisnosti stanišnih uslova i stabilnosti sastojina;
- seče obnavljanja bukovih šuma vršiti tek nakon postizanja njihove pune zrelosti, u godini punog uroda semena i sa jednim ulaskom na predmetnoj lokaciji u toku važenja osnove gazdovanja šumama;
- izgradnja šumskih saobraćajnica uz uslove Zavoda za zaštitu prirode Srbije;
- na obaveznu uspostavu šumskog reda u skladu sa Pravilnikom o šumskom redu;
- gazdovanje šumama i šumskim zemljištem u skladu sa planskim dokumentima u šumarstvu u okviru kojih je moguće predvideti formiranje šumskih monokultura;
- seča šumskog drveća i to na način da se poštede pojedinačna stabala velike starosti i impozantnih dendrometrijskih karakteristika, koja imaju svojstva spomenika prirode;
- seča kao mera nege, izvoditi je u skladu sa pravilima šumarske struke;
- očuvanje ivice šume;
- na održivo gazdovanje šumama i šumskim zemljištem, na način i u obimu kojim se trajno održava i unapređuje njihova proizvodna sposobnost, biološka raznovrsnost, sposobnost obnavljanja i vitalnost i unapređuje njihov potencijal za za ublažavanje klimatskih promena, kao i njihova ekonomska, ekološka i socijalna funkcija, a da se pri tome ne pričinjava šteta okolnim ekosistemima;
- planiranje u šumskim osnovama na kartiranje i ostavljanje najmanje 12 trulih i starih stabala po hektaru za gnežđenje i ishranu ptica iz redova sova *Strigiformes*, detlića *Piciformes* i određenog broja vrsta iz reda pevačica *Passeriformes*;
- sakupljanje lekovitog bilja na održiv i strogo kontrolisan način.

Područje pod režimom zaštite III stepena zauzima ukupnu površinu od 10.056,45 ha (91,32% ukupno zaštićene površine) i obuhvata teritoriju Predela izuzetnih odlika „Vardenik” koja nije pod režimom zaštite II stepena.

Mere u režimu zaštite III (trećeg) stepena

Zabranjuje se:

- loženje vatre, osim na mestima određenim za tu namenu;
- izgradnja septičkih jama propusnog tipa i svako ispuštanje otpadnih i osočnih voda u vodotok i zemljište;
- odlaganje komunalnog, industrijskog i građevinskog otpada, ambalaže, rashodovanih motornih vozila, drugih mašina i aparata, osim komunalnog i poljoprivrednog otpada poreklom sa zaštićenog područja, koji može da se odlaze na propisan način na mestima koja su za to određena i obeležena;
- eksploatacija mineralnih sirovina u zonama neposredne i uže zaštite izvorišta vodosnabdevanja, na područjima ili u blizini područja namenjenog turizmu, na području ili u blizini zaštićene okoline nepokretnih kulturnih dobara;
- izgradnja novih hidrotehničkih objekata (brana–akumulacija, mini hidroelektrana, ribnjaka i drugo), pregrađivanje i kanalisane vodotokova, osim rekonstrukcije i revitalizacije već postojećih hidrotehničkih objekata;
- izgradnja objekata i njihovo infrastrukturno opremanje do donošenja odgovarajućeg planskog akta, osim adaptacije, sanacije i rekonstrukcije već postojećih seoskih, stambenih i turističko-rekreativnih objekata, kao i onih koji su predviđeni usvojenim programima, planovima i osnovama;

- izgradnja nove saobraćajnice, ukoliko nije utvrđena važećim prostornim ili urbanističkim planom ili izgradnja šumskog puta ukoliko nije planiran važećom šumskom osnovom;
- rukovanje hemijskim materijama i naftnim derivatima u količinama i na način koji mogu prouzrokovati zagađivanje zemljišta i voda i izazvati trovanje i druge nepovoljne posledice po biljni i životinjski svet;
- neregulisano skladištenje stajskog đubreta;
- intervenisanje na spomenicima kulture i njihovo korišćenje suprotno nameni i aktu o njihovoj zaštiti;
- postavljanje (ukucavanje) tabli i drugih obaveštenja na stablima;
- čista seča, koja nije planirana kao redovan vid obnavljanja šuma osim u slučajevima propisanim Zakonom;
- uklanjanje autohtone vegetacije;
- uznemiravanje faune i sakupljanje jaja;
- sve radnje i aktivnosti kojima se ugrožava fauna riba i remeti njihov mrest, rast, ishrana i kretanje;
- eksploatacija i uništavanje strogo zaštićenih i zaštićenih divljih vrste biljaka i životinja i njihovih staništa, čije je prisustvo utvrđeno istraživanjima područja;
- uništavanje gnezda ptica i obavljanje aktivnosti koje dovode do uznemiravanja ptica (poput uklanjanja žbunaste vegetacije) u periodu razmnožavanja (15. mart - 15. avgust), prvenstveno se odnosi na strogo zaštićene vrste, i to: planinski detlić (*Dendrocopos leucotos*), leštarku (*Bonasa bonasia*), malu muharicu (*Ficedula parva*) i istočnu šarenu muharicu (*Ficedula semitorquata*).

Ograničava se:

- izgradnja objekata turističkog smeštaja i turističke infrastrukture na izgradnju manjih objekata za prezentaciju prirodnih vrednosti i u tradicionalnom stilu koji su u skladu sa potrebama kulturnog, seoskog i ekoturizma uz uslove Zavoda za zaštitu prirode Srbije;
- izgradnja objekata saobraćajne, energetske, komunalne i druge infrastrukture, stambenih i ekonomskih objekata poljoprivrednih i šumskih gazdinstava, i to na objekte koji ne utiču negativno na povoljniji položaj životinjskih ili biljnih vrsta, njihovih staništa, prirodnih vrednosti, lepotu predela i tresetišta;
- obavljanje aktivnosti na održavanju, sanaciji, adaptaciji i rekonstrukciji u postojećim koridorima elektroenergetske infrastrukture;
- izgradnja javnih skijališta i skijaške infrastrukture (gondole, ski staze, ski liftovi) na prostor zone koja je u Prostornom planu područja posebne namene Predela izuzetnih odlika „Vlasina“ označena kao zona skijališta (u post planskom periodu), uz maksimalno očuvanje autohtone vegetacije i na način da se ne ugrozi stanište rosulje (*Drosera rotundifolia*) na lokalitetu „Ravnište-Golemi stan“ (sa koordinatama: 1. Y- 7 607 947,81 ; X- 4 718 753,77 i 2. Y- 7 608 024,13 ; X- 4 718 765,06);
- način obrade i korišćenja zemljišta na tradicionalne načine i ručno košenje livada košarica, uz moguću upotrebu mehanizacije sa obaveznom dodatnom opremom u vidu plašilica za ptice;
- seča šumskog drveća i to na način da se poštede pojedinačna stabla velike starosti i impozantnih dendrometrijskih karakteristika, koja imaju svojstva spomenika prirode;
- seča kao mera nege, izvoditi je u skladu sa pravilima šumarske struke;
- na mere u gazdovanju šumama kojima se osigurava povećanje površina pod šumskim ekosistemima i poboljšanje njihove strukture, biološke raznovrsnosti, kvaliteta i zdravstvenog stanja;

- izvođenje čistih seča šuma i izgradnja šumskih saobraćajnica uz uslove Zavoda za zaštitu prirode Srbije;
- primena načina gazdovanja propisana osnovama gazdovanja šumama i Programima gazdovanja šumama za sve šume koje se nalaze na prostoru zaštićenog područja;
- obnavljanje bukovih sastojina treba otpočeti tek nakon isteka ophodnje, u fazi zrelosti šume;
- na obaveznu uspostavu šumskog reda u skladu sa Pravilnikom o šumskom redu;
- primena hemijskih sredstava na upotrebu veštačkih đubriva na obradivim površinama u šumarstvu;
- na aktivnosti vezane za očuvanje i unapređenje populacija retkih i ugroženih biljnih i životinjskih vrsta;
- na sakupljanje lekovitog bilja na održiv i strogo kontrolisan način.